

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

«الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللَّوَابِسُ»

الكافي، جلد ۱، صفحه ۲۶

امام خامنه‌ای مدظله العالی:

درس خواندن و تهذیب اخلاق و هوشیاری سیاسی همراه با تلاش‌های انقلابی، وظایفی هستند که دختران و پسران این نسل باید آنها را هرگز فراموش نکنند. ۱۳۹۸/۹/۲۴

عنوان:

کودتا

شناسنامه مطلب	
b-264-3	کد مطلب
بصیرتی / مباحث آموزشی / گام اول: اطلاعات سیاسی / مقدماتی	رده
کودتا، انقلاب	برچسب
	توضیحات

پایگاه تزکیه‌ای، علمی، بصیرتی و مهارتی **نُمو**

nomov.ir

کودتا در لغت

واژه «کودتا» به فرانسوی: (coup d'état) از زبان فرانسوی وارد زبان فارسی شده است.^۱ و به معنی «ضربه ناگهانی به دولت» است. این عبارت در زبان‌های دیگر نیز به کار می‌رود. واژه «پوچ» (به آلمانی: Putsch) از زبان آلمانی (گوش سوییسی = ضربه) نیز همین معنی را دارد و گاه به کار رفته است.

تعریف کودتا

کودتا سرنگونی ناگهانی و خشن دولت یا حکومت وقت توسط گروهی کوچک است. پیش‌نیاز اصلی یک کودتا کنترل تمام یا بخشی از نیروهای مسلح است. برخلاف انقلاب که معمولاً توسط عده زیادی از مردم که برای تغییرات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به وقوع می‌پیوندد. کودتا تغییر در قدرت از بالا است که صرفاً به جابجایی شخصیت‌های سیاسی حاکمیت می‌انجامد. یک کودتا به ندرت بر سیاست‌های بنیادین اقتصادی و اجتماعی یک کشور تأثیر می‌گذارد. در دو سده اخیر کشورهای زیادی در آسیا، قاره آفریقا و آمریکای لاتین کودتا را تجربه کرده‌اند.

عوامل پیروزی کودتا

از دیدگاه ساموئل هانتینگتون، پژوهشگر علوم سیاسی، یک کودتا تنها در دو صورت موفق خواهد بود. یا فعالان سیاسی در جامعه باید کم‌شمار باشند، یا کودتا باید به تأیید بخش قابل توجهی از فعالان سیاسی برسد. ائتلاف اکثریت فعالان سیاسی برای حمایت از کودتا تقریباً امکان‌ناپذیر است، از این رو شرط دوم کم‌رخ می‌دهد. تقسیم قدرت نیز در کودتا میان گروه‌های سیاسی به سختی صورت می‌گیرد. در غیاب این شرایط کودتا به شکست یا جنگ داخلی می‌انجامد.

برخی از کودتاهای مشهور

کودتای ۱۳ اسفند ۱۲۹۹

کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ رضاشاه است که دولت انگلیس به دلایلی چند همچون تصویب نشدن قرارداد ۱۹۱۹ در مجلس، جلوگیری از نفوذ روسیه کمونیستی در ایران و حفظ منافع خود در هندوستان، نقش اصلی را در آن ایفا کرد. دولت انگلیس ابتدا سیدضیاءالدین طباطبایی را به عنوان مهره اصلی در نظر گرفت و مقدمات کودتا را با مشورت و مذاکره با وی فراهم آورد. سپس رضا میرپنج را به عنوان فرمانده قزاق‌ها انتخاب کرد. سرانجام در سحرگاه سوم اسفند

۱۲۹۹، قزاق‌ها به فرماندهی رضاخان میرپنج وارد تهران شدند و با مختصر زدو خوردی با ژاندارمری، تهران را براساس تباری‌های قبلی تصرف کردند. سپس کودتاچیان تصمیم‌های بعدی خود را مثل انتشار اعلامیه‌هایی با مضمون اعلام حکومت نظامی، دستگیری افراد مورد نظر، لغو ظاهری قرارداد ۱۹۱۹ و... به اجرا درآوردند.

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

کودتایی بود که با طرح و حمایت مالی و اجرائی سازمان مخفی اطلاعات بریتانیا و سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا، سیا علیه دولت محمد مصدق در مرداد ۱۳۳۲ به انجام رسید. پس از کودتا سرلشکر زاهدی امور دولت را در دست گرفت. دکتر مصدق در روز ۲۹ مرداد خود را به زاهدی تسلیم کرد و بازداشت شد. فرمانداری نظامی به ریاست سرتیپ تیمور بختیار به تعقیب و دستگیری و شکنجه مخالفان پرداخت. شاه از رم بازگشت. مذاکرات نفت با شرکت نفت ایران و انگلیس و چند شرکت آمریکایی و اروپائی شروع شد که در آخر به قرارداد کنسرسیوم منجر شد.

کودتای نوژه

کودتای نوژه یا قیام نوژه نام طرحی نظامی که در آن تتی چند از افسران ارتش شاهنشاهی ایران با تمرکز افسران نیروی هوایی برای بازگردانی شاپور بختیار به ایران و حذف امام خمینی و نابودی نظام جمهوری اسلامی طرح ریزی شده بود که با لورفتن کودتا در ۱۸ تیر ۱۳۵۹ و محاکمه عوامل و دست‌اندرکاران آن این اقدام با شکست مواجه شد.

فرق انقلاب با کودتا در نظر شهید مطهری^۱

فرق انقلاب با کودتا این است که انقلاب ماهیت مردمی دارد ولی کودتا چنین نیست در دومی، یک اقلیت مسلح و مجهز به نیرو، در مقابل اقلیت دیگری که حاکم بر اکثریت جامعه است، قیام میکنند و وضع موجود را در هم میریزد و خود جای گروه قبلی قرار میگیرد و این استقرار ارتباطی به صالح یا ناصالح بودن کودتاگران ندارد آنچه که اهمیت دارد اینست که در کودتا اکثریت مردم از حساب خارج هستند و در فعل و انفعالات نقشی ندارند.

ما ایرانیها در دوره عمر خودمان، کودتاهای زیادی دیده ایم اگر چه دست‌اندرکاران آنها، نام انقلاب روی عمل خود گذاشته اند در ۱۹۵۲ میلادی در مصر، چند افسر که رأس آنها ژنرال نجیب و جمال عبدالناصر قرار داشتند علیه حکومت موجود کودتا کردند اما در جریان این کودتا که به انقلاب مشهور شد، مردم مصر، بیانخواستند و این بود که با رفتن آن افسران، کان‌لم‌یکن شیئا مذکورا، گوئی هیچ چیز وجود نداشته‌است در ایران خودمان، در سال ۱۲۹۹ سید ضیاء و رضاخان کودتا کردند.

۱- پیرامون انقلاب اسلامی نویسنده: شهید مطهری

اما در این مورد هم مردم از حساب خارج بودند در تاریخ معاصر در چند قرن اخیر، غیر از معدودی از تحولات عمیق اجتماعی نظیر انقلاب کبیر فرانسه، انقلاب اکتبر و چیزی که بشود نام انقلاب بر آن گذاشت واقع نشده است تازه حتی در انقلاب روسیه و یا در انقلاب چین، ارتشی قوی و منظم در کنار مردم وجود داشت در میان این کودتاها و شبه انقلابها، انقلاب اسلامی ایران یک انقلاب به تمام معنی واقعی است که در واقع اگر قرار باشد نظیری برای آن پیدا کنیم، شاید بتوانیم انقلاب صدر اسلام را مثال بزنیم ماهیت انقلابی این انقلاب، از بسیاری از انقلابهای اصیل در تاریخ، اصیلتر است در این انقلاب، توده مردم یک سرزمین، اکثریت افراد یک ملت، از زن و مرد و پیر و جوان، با دست خالی، اما با روحیه ای انقلابی علیه یک رژیم قدرتمند قیام کردند و به پیروزی رسیدند.